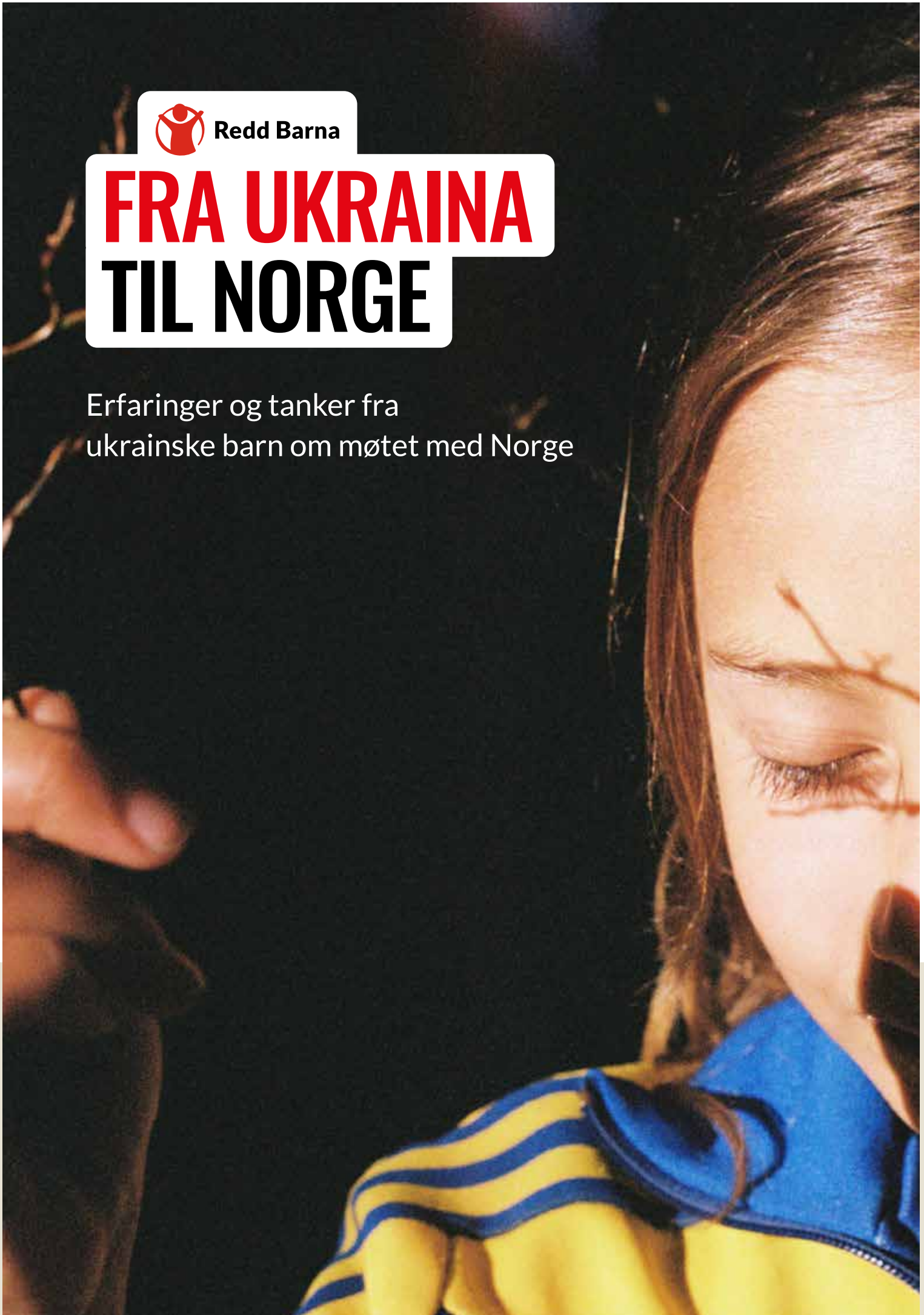

Redd Barna

FRA UKRAINA TIL NORGE

Erfaringer og tanker fra
ukrainske barn om møtet med Norge

INNHOOLD

Forord	3
Innledning	4
Metode	4
Bakgrunn	4
Tema 1: Første møtet med Norge	9
Tema 2: Skole og språk	15
Tema 3: Venner og fritid	18
Tema 4: Kontakt med hjemlandet og sosiale medier	21
Tema 5: Psykisk helse	22
Tema 6: Tanker om framtiden	27
Råd fra barn og unge	30
Anbefalinger fra Redd Barna	32
Sluttnoter	38

Redd Barna 2023

Rapporten er skrevet av: Camilla Engeset og Rebecca Shirin Jafari

Illustrasjonsfoto: Rebecca Shirin Jafari ©

Tegninger: Ukrainske barn og unge i forbindelse med rapporten

Avfotograferinger tegninger: Lise Blekastad

Grafisk design: Anna Maria Pirolt, brodogtekst.no

Trykk: Aksell

FORORD

Denne rapporten baserer seg på barns erfaringer og tanker om hvordan det er å flykte til Norge fra Ukraina.

Siden starten av 2022 har det kommet over 60 000 mennesker på flukt fra Ukraina til Norge, blant dem 30 prosent barn.¹ Redd Barna mener det er viktig å snakke med barna og lytte til deres tanker og erfaringer. Hvordan opplevde de mottakelsen i Norge? Hva trenger de? Hvordan ble de møtt? Hva var utfordrende, og hva fungerte?

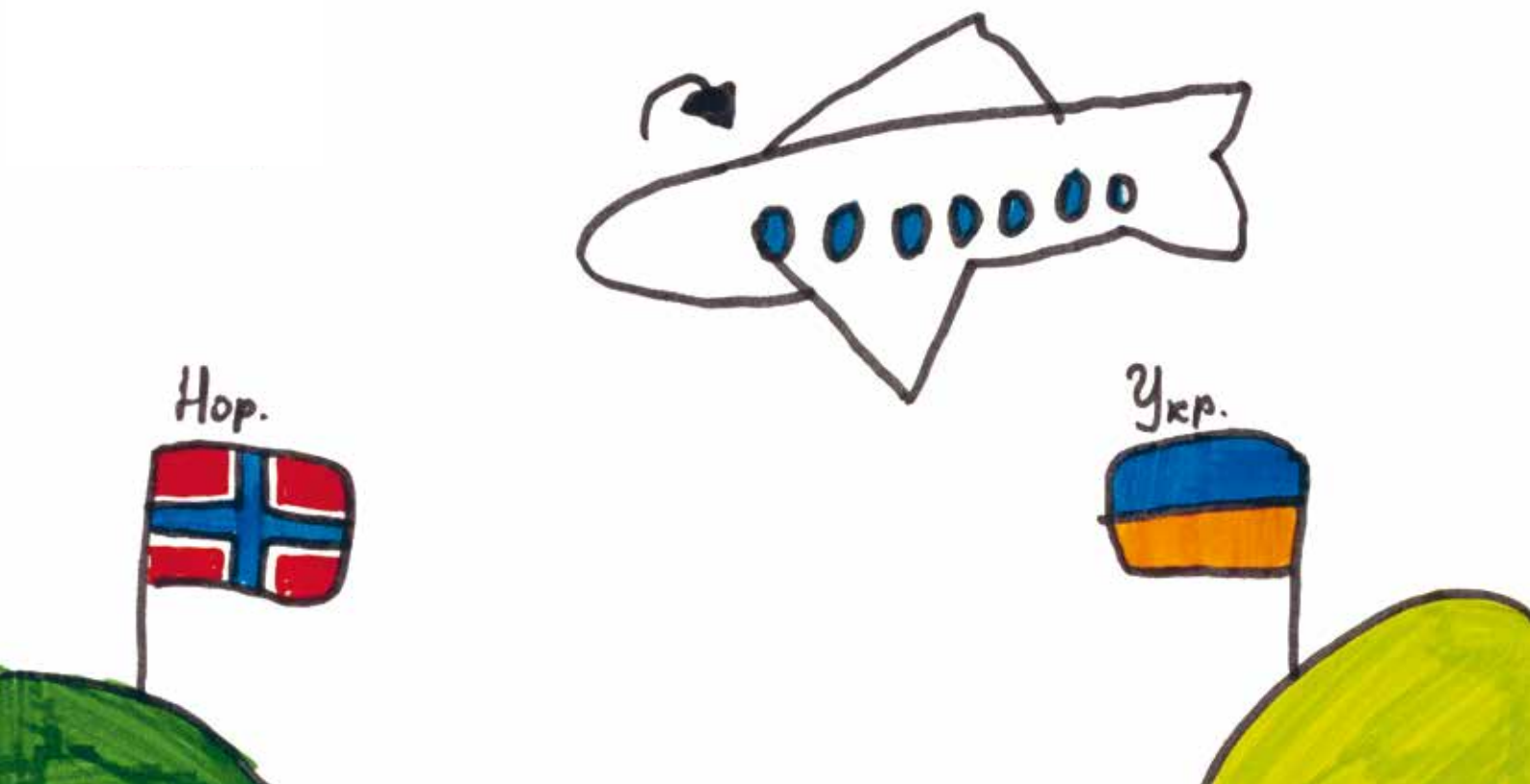
I denne rapporten kan du lese tanker og erfaringer fra over 60 barn fra Ukraina. De har alle delt fra sin historie for at andre barn som senere skal komme til Norge blir godt mottatt.

Vi håper rapporten kan bidra til å sette søkelyset på hvilke faktorer som er viktige for at barn skal oppleve at de blir godt mottatt og ivaretatt når de har måttet flykte fra alt som er kjent og kjært, og har fått livet snudd på hodet.

Redd Barna jobber for å styrke ivaretakelsen av rettighetene til barn på flukt. Vi jobber for at alle barn på flukt skal oppleve å føle seg ivaretatt og velkommen, trygg og verdsatt når de kommer til Norge. Ved å lytte til hva som har fungert bra og ikke så bra for barn fra Ukraina, kan vi dra nytte av denne lærdommen slik at alle barn som flykter til Norge blir tatt imot på best mulig måte, uavhengig av hvilket land de kommer fra

Tusen takk til barna som på raust og ærlig vis har delt av sine erfaringer og kunnskaper om hvordan det er å være ny i Norge.

Vi ønsker også å si takk til alle som har hjulpet oss med rekrutteringen av deltagere og som har delt av sin kunnskap. Takk til lærere, skoleledere, morsmålslærere, tolker og ansatte i kommunene vi har besøkt.

INNLEDNING

BAKGRUNN FOR KARTLEGGINGEN

Siden krigen i Ukraina eskalerte vinteren 2022, har over 60 000 ukrainere søkt beskyttelse i Norge. Blant dem er 30 prosent barn.² I norsk sammenheng er dette historisk mange. Til sammenligning søkte 31 150 asyl i Norge under flyktningkrisen i 2015.³

Det er svært viktig å sikre at barna blir tatt imot på best mulig måte. Barn som har flyktet fra krigen i Ukraina har vært gjennom en dramatisk omveltning i livet. Mange har måttet flykte raskt og noen har måttet etterlate andre familiemedlemmer i landet. I tillegg kan noen ha vært vitne til kamphandlinger, bombing, dødsfall eller skader. Videre vet vi at erfaringer fra den første tiden i et nytt land kan prege barna og deres foreldre like mye som erfaringer fra flukten. Hvordan barn blir møtt og hvordan de finner seg til rette den første tiden i et nytt land er med andre ord svært viktig.

For å sikre at barna blir ivaretatt på best mulig måte er det avgjørende å lytte til og lære av barnas egne erfaringer. Det er de som kjenner sin egen virkelighet best. For hvordan er det egentlig å flykte til Norge fra Ukraina? Vi ønsket å kartlegge hvordan barna opplever å bli mottatt, hvordan de opplever at deres behov og rettigheter ble møtt, samt deres anbefalinger til hvordan andre barn som har flyktet til Norge kan bli best mulig ivaretatt. Slik at møtet med Norge kan bli best mulig for alle barn på flukt.

Mottaks- og bosettingsprosessen for barn fra Ukraina skiller seg på flere måter fra den ordinære prosessen ved at de får kollektiv beskyttelse. I tillegg har mange bodd privat istedenfor på asylmottak. Det finnes lite informasjon om hvordan barn opplever denne prosessen og hvordan det påvirker dem. Dette gjør det ekstra viktig å få innsikt i barnas erfaringer.

FNs barnekonvensjon slår fast at alle barn har rett til å uttrykke sine meninger og bli hørt i alle forhold som berører dem, uavhengig av hvem de er, hvor de bor eller hvor de kommer fra. Å bli hørt, få mulighet til å påvirke på bakgrunn av egne erfaringer, og oppleve at ens meninger og refleksjoner har betydning, er viktig for barn og unges selvfølelse og utvikling.

Med dette prosjektet har vi ønsket å få bedre innsikt i erfaringene til barn og unge som har flyktet fra

Ukraina til Norge. Det er viktig læring som vil kunne bidra til god mottakelse og ivaretagelse av alle barn som flykter til Norge, uavhengig av landbakgrunn, både i mottaksfasen og ved bosetting i kommunene.

METODE OG VERKTØY

Bidragene til denne rapporten er resultater fra ulike medvirkningsaktiviteter. Målgruppen har vært barn fra Ukraina i alderen 8- 15 år. Vi har gjennomført 11 samlinger i øst, sør og vest i Norge i tidsperioden april til juni 2023. Hver samling varte i ca. to timer. Til sammen har vi fått innspill fra totalt 62 barn, hvorav 28 gutter og 34 jenter. De fleste kom til Norge med familie, mange med kun mor og eventuelt søsken, andre med mor, far og søsken. Fire barn kom til Norge alene. De fleste av barna hadde vært i Norge fra 6-14 måneder på tidspunktet vi gjennomførte samtalen.

I medvirkningsprosessene har vi samlet barna i grupper på 5-7 barn, fordelt på alder og botid i Norge.

Vi har brukt ulike medvirkningsaktiviteter og vekslet mellom kreative oppgaver, gruppearbeid og gruppesamtaler. Vi har tilpasset aktivitetene til alder for å sikre at alle har fått mulighet til å uttrykke seg og føle seg trygge. Medvirkningsprosesser er dynamiske, og vi har måttet endre og tilpasse opplegget underveis. For eksempel har vi hos de eldste barna brukt andre verktøy enn hos de minste.

Hovedsakelig har vi brukt verktøyet «Bodymap», som er en metode hvor vi sammen med barna tegner omrisset av en kropp. Denne personen illustrerer et barn som har flyktet fra Ukraina til Norge. På de ulike delene av kroppen (hode, øyne, ører, munn, skuldre, hender, føtter, mage, og hjerte) fyller barna inn hvordan denne personen har det. For eksempel;

- **Hode** = Hva vet denne personen?
Hva tenker denne personen på?
- **Ører** = Hva hører denne personen?
- **Munn** = Hvordan snakker denne personen?
Er det noe denne personen ikke sier? Er det noe personen burde si, men er taus om?

Et annet verktøy vi brukte var «Tidslinje». Vi tegnet tre punkter på en linje: Første møtet med Norge, hverdagen/nåtiden og framtiden. Så snakket og/eller tegnet barna til hver tidsepoke.

Vil finne jobb, uten å gå
egen vei.

hopp komme til i Hø.

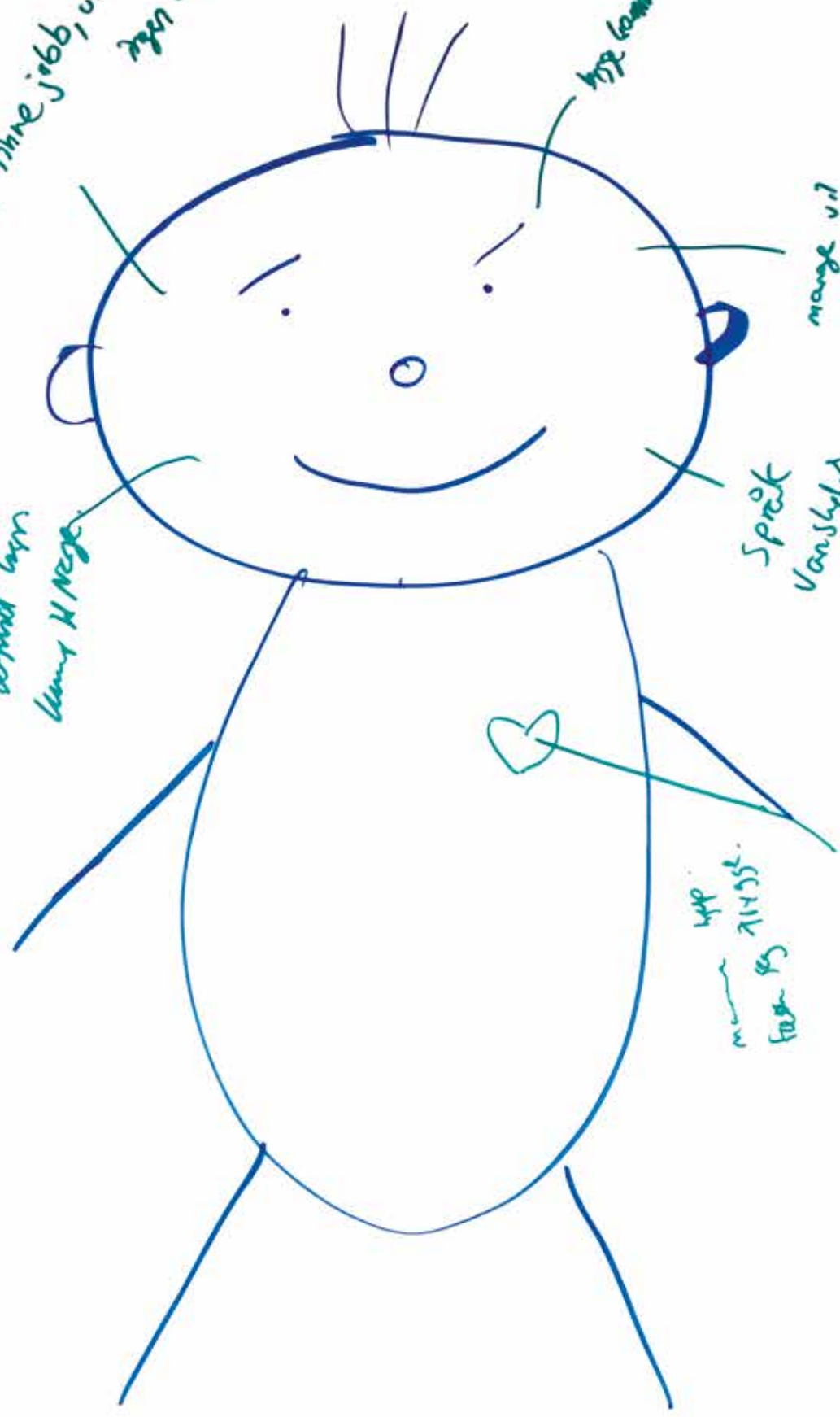
behovet for
Utenriks H. Norge.

Sprek
Vanskelig

mange vil
tilbake til Ukraina,
men vi planla i

og vil bli videt. —

449
71435
Først 83

Tegning var også noe vi brukte, spesielt som et avsluttende verktøy eller hvis samtalen stod fast. Da ba vi barna tegne ønsker eller drømmer for fremtiden. De fikk skrive tekster eller ord hvis de heller ønsket det. Til slutt gikk vi gjennom tegningene og beskrivelsene.

Vi valgte å legge samlingene til skoler, av flere grunner. Først og fremst for at barna skulle være i et kjent og trygt miljø, men også fordi det var enklere å rekruttere deltagere på denne måten. Det var tolk tilstede på alle samlingene, slik at barna kunne uttrykke seg på sitt eget språk.

AVGRENSNINGER OG UTFORDRINGER

Prosjektet har vært avgrenset til barn i alderen 8-15 år av kapasitetshensyn. Vi tenker det vil være nyttig å gjøre et tilsvarende prosjekt hvor man innhenter erfaringer både fra yngre og eldre barn.

Vi har snakket både med barn som har kommet sammen med familie og barn som har kommet som enslige mindreårige asylsøkere. Det er imidlertid ikke mulig å analysere om det er forskjell på barnegruppenes opplevelse av å være ny i Norge ut fra vårt begrensede materiale.

Språk var en utfordring i dette prosjektet. Mange av barna forstod både ukrainsk og russisk. Mange foretrakk å snakke på russisk, men noen på ukrainsk, selv også når de forstod russisk. For å best tilrettelegge, ønsket vi derfor tolk som mestret begge språk. Dessverre opplevde vi et par ganger at tolkene ikke mestret alle språkene like godt, slik at de innimellom misforstod spørsmålene. Dette påvirket kvaliteten på enkelte av medvirkningssamlingene.

ANONYMISERING OG ETISKE VURDERINGER

Vi har tatt utgangspunkt i FNs barnekomités ni grunnleggende krav til høring⁴ av barn når vi har planlagt og gjennomført samtalene med barn og unge i dette prosjektet.

Alle informantene som har deltatt i dette prosjektet, har samtykket til å være med på samlingene og deltakelsen har vært frivillig. Redd Barna sendte ut informasjonsbrev på ukrainsk, russisk og norsk til skolene, som de formidlet videre til barna og foresatte. I informasjonsskrivet beskrev vi prosjektets mål og hensikt, at deltakelsen er frivillig, og at deltakerne til enhver tid har rett til å trekke seg. I skrevet stod det også vi behandler informasjonen fortrolig, og at intervjueren har taushetsplikt.

Vi tilrettela for at barna og ungdommene kunne snakke på det språket de ønsket. Og det var tolk til stede på alle samlingene.

All innhentet informasjon er behandlet i tråd med gjeldende retningslinjer for personvern. Siden informantene har flyktet til Norge, har vi valgt å anonymisere dem.

Før, under og etter samlingene har vi hatt god kontakt med lærere og ansatte som kjenner barna, for å få informasjon om barnegruppen vi har møtt på samlingene. Basert på denne informasjonen har vi utviklet og tilpasset innhold i samlingene og verktøyene vi har brukt.

SAMMENDRAG AV FUNN

Det var gjennomgående for barna vi snakket med i dette prosjektet at de følte seg godt mottatt i Norge. Blant det barna trakk fram som spesielt bra var: Å bo på hotell, å bo hjemme hos familier eller venner og bekjente fra Ukraina, å raskt få et eget sted å bo, være sammen med andre ukrainske barn og unge, å ha noen å snakke sitt eget språk med, og en følelse av at nordmenn ønsket dem velkommen.

Mange sa at Norge har «gjort mye» og at de er «så takknemlige». Noen av barna fortalte oss at de ble glade da de så ukrainske flagg som møtte dem da de kom. Flere sa at de ser for seg en fremtid i Norge – også etter krigen.

Til tross for en god mottakelse i Norge, var det tydelig at mange av barna var preget av krigen. Mange fortalte at de savnet familiemedlemmer og landet sitt svært mye. Flere var i sjokk etter en dramatisk omveltning i livet. De var forvirret og redde, noen ville bare tilbake.

Savn var en gjentakende følelse barna nevnte. De sa de både savner landet sitt, men også nære venner og familie. Alle barna har noen de savner, de som er her med både foreldre og søsken savner besteforeldre, venner og kjæledyr. Savnet virker sterkest hos de som fortsatt har foreldre eller søsken i Ukraina.

Av andre utfordringer trakk barna fram språket. Alle synes det var vanskelig å lære seg norsk og at språkbarrieren har vært et hinder til å få norske venner. Flere sa også at de hadde dårlig økonomi og at alt var så dyrt i Norge.

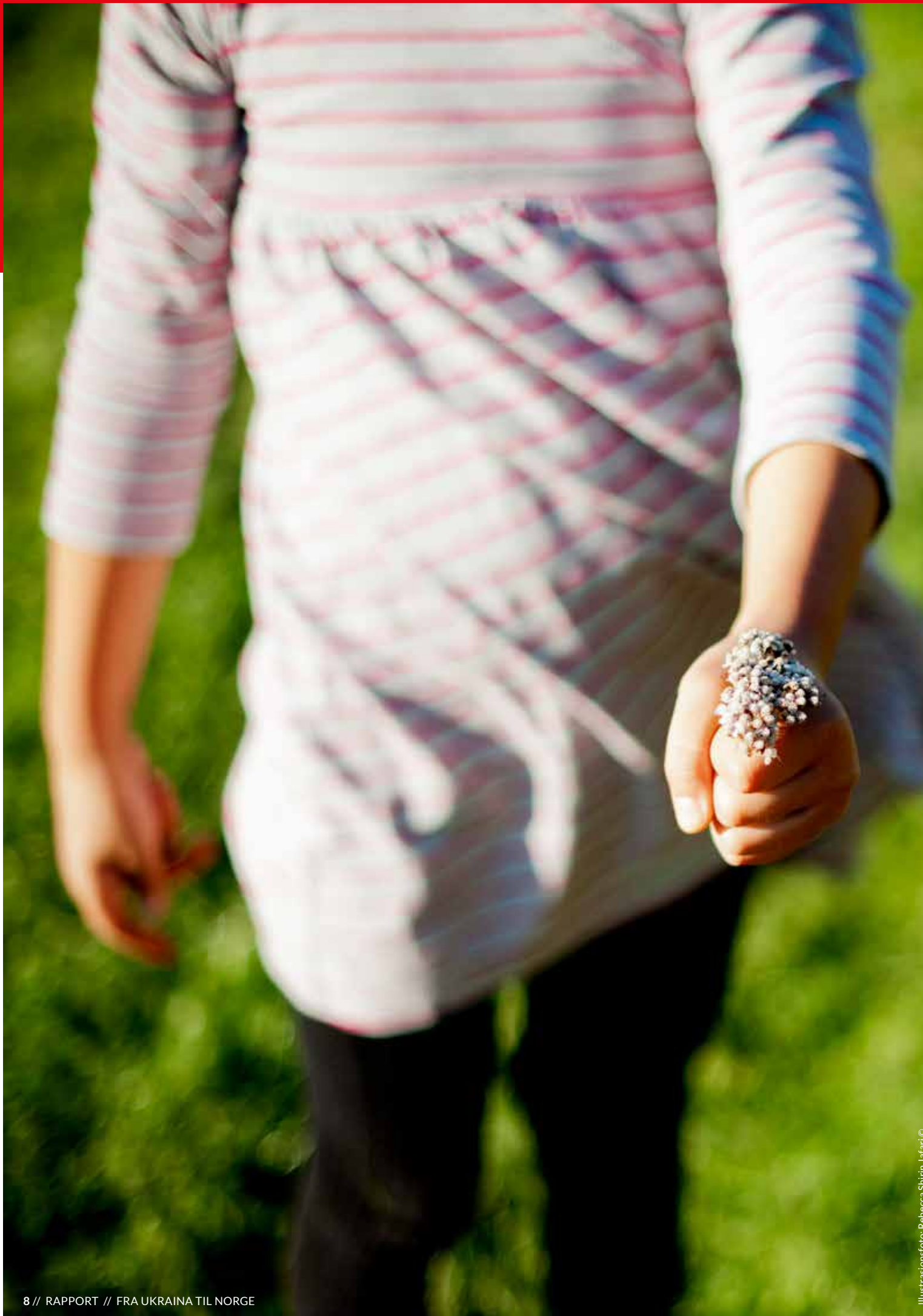
Barna hadde varierte erfaringer knyttet til bosituasjonen den første tiden i Norge. Flere av barna hadde bodd privat, hos familie, venner eller bekjente i Norge. Noen hadde først bodd på Nasjonalt ankomstsenter, deretter på asylmottak. Det barna trakk frem som negativt med botiden på asylmottak var at det noen steder var mye støy, rotete, skittent, og at noen asylmottak lå veldig usentralt til. Det som ble trukket frem som positivt var når barna hadde møtt andre barn fra Ukraina på asylmottaket. De fleste var også glade for at de raskt hadde fått et eget sted å bo.

De fleste av barna vi snakket med hadde mye og ofte kontakt med hjemlandet. Noen dro også jevnlig tilbake til Ukraina på ferie, for å besøke familie eller for å ordne praktiske ting som fornyelse av pass. Alle vi spurte hadde kontakt med venner og familie i Ukraina. De forteller at de snakker sammen på telefon, via nettpat/chat eller på video.

I løpet av perioden vi gjennomførte samlinger med barna, skjedde det nye krigshandlinger i Ukraina. Det var tydelig at mange av barna fikk med seg det som skjer i Ukraina – ofte fra time til time.

De vi snakket med hadde naturlig nok ulike tanker og erfaringer, meninger og følelser. Men noe var de alle enige om: viktige nøkler for å ha det bra i Norge er venner, skole, fritidsaktiviteter, og det å kunne språket.

TEMA 1:

FØRSTE MØTET MED NORGE

FØLTE SEG VELKOMMEN

Barna vi snakket med i dette prosjektet fortalte at de på mange måter opplevde å bli tatt godt imot da de kom til Norge. Barna sa de følte seg velkommen og ivaretatt. Noen nevnte at de satte pris på at det var ukrainske flagg i vinduene og flere sa at de opplevde at nordmenn var vennlige og imøtekommende.

«Det var bra at alle ville hjelpe oss. Jeg følte meg godt tatt i mot.»

«Norge har gjort alt de kan for å hjelpe oss. Vi er takknemlige.»

«Norge har gjort sitt beste for å skape et trygt og godt miljø.»

«På en måte føler jeg at jeg gled inn her i Norge. (...) Jeg følte meg velkommen og ivaretatt.»

«Jeg hadde hørt at nordmenn var innesluttet, men jeg har opplevd dem som veldig imøtekommende.»

«Det var kjekt at da vi kom til Norge fikk vi et hotell å bo på, noe å spise og alt vi trengte.»

«Norge gjør mer enn nok.»

«Jeg trives, de voksne er gode mot meg. Hvis man kommer til et nytt sted og ikke kan språket går det også fint, de behandler deg bra.»

FORVIRRING OG USIKKERHET

Til tross for god velkomst, var det også tydelig at den første tiden i Norge var vanskelig på flere måter. Savn etter familie og hjemland, usikkerhet om fremtiden, forvirring og redsel fra krigen var noe av det som kom fram i samtalen. Språk ble også hyppig nevnt som noe som var utfordrende i starten.

«Det var vanskelig, og jeg gråt den første tiden. Jeg ville ikke flytte fra Ukraina.»

«Mye var uforståelig.»

KOLLEKTIV BESKYTTELSE

Flyktninger fra Ukraina får midlertidig kollektiv beskyttelse. Det innebærer at asylsøkere gis en tillatelse basert på gruppetilhørighet, og ikke etter en individuell vurdering. Utlendingsdirektoratet (UDI) gjennomfører ikke asylintervjuer med hver enkelt flyktning, og de foretar ikke individuelle vurderinger i den enkeltes sak.

Tillatelsen er midlertidig, den gis for ett år, og danner ikke grunnlag for permanent opphold, men kan fornyes eller forlenges inntil tre år dersom situasjonen i Ukraina vedvarer. Tillatelsen gir blant annet rett til å arbeide og få nærmeste familie til Norge.⁵

Når asylsøkere kommer til Norge skal de som hovedregel registrere seg ved Nasjonalt ankomstsenter i Råde. Flyktninger fra Ukraina som skal søke om beskyttelse, kan også registrere seg fem andre steder i landet: Kirkenes, Trondheim, Bergen, Jæren og Torp.⁶

Fordi flyktninger fra Ukraina får kollektiv beskyttelse, er asylprosessen kortere og raskere enn normalt, og de blir bosatt relativt raskt.

«Jeg var redd den første tiden fordi jeg dro i usikkerhet. Kanskje redselen kom fordi når vi var i Ukraina og tok toget, var det skummelt. Men da vi flyttet i eget hus, ble alt lettere.»

«Alt var veldig uforståelig i starten. Man går rundt og hører et språk man ikke forstår.»

«Det var merkelig og litt kaldt. Jeg var redd. Vi hadde ikke varme jakker da vi kom med flyet.»

«Det var skremmende. Vi forstod ikke hvor vi skulle. Vi kom hit til Norge og besøkte noen bekjente, jeg visste ikke at jeg skulle være her så lenge. Jeg trodde kanskje vi skulle dra tilbake.»

Svært mange nevnte usikkerhet og forvirring rundt hvor de var, og hva som kom til å skje i den helt første tiden i Norge.

«Vi var spente. Ingen visste hva som skulle skje videre.»

«Det var mange spørsmål i hodet – hvor er jeg? Hva skal skje? Hva slags land er dette? Hva skal jeg gjøre her? Jeg visste ingenting om Norge, aldri hørt om Norge.»

På flere av samlingene fikk barna i oppgave å tegne en person som har flyktet fra Ukraina til Norge gjennom metoden «Bodymap». Vi spurte barna hvordan personen hadde det.

«Personen er nervøs, bekymret og deprimeret. Vet ikke hva som skal skje. Han føler savn etter venner og er redd fordi han kommer fra et sted det var krig eller vet ikke hva som skal skje her i Norge. Han er bekymret for familien sin i Ukraina.»

BOSITUASJONEN DEN FØRSTE TIDEN I NORGE

Barna vi har snakket med i dette prosjektet hadde varierte erfaringer knyttet til bosituasjonen den første tiden i Norge. Flere av barna hadde bodd privat, hos familie, venner eller bekjente i Norge. Noen hadde først bodd på Nasjonalt ankomstsenter, andre på hotell deretter på mottak.

Mange av barna som hadde oppholdt seg på ankomstsenteret opplevde det som kaotisk. Setninger og ord som «for mange mennesker», «bråkete» og «møkkete» var noe som gikk igjen. Et av barna forteller:

«Jeg likte meg ikke der. Det var alt for mange mennesker og for lite respekt mellom mennesker. Mye bråk. Krangling og sånn.»

Det var imidlertid en jente som trakk fram dagene hun bodde på ankomstsenteret som noe positivt:

«Alle sier det var vanskelig på Råde, men jeg synes det var bra. Alle bodde sammen i telt og det var sosialt.»

MOTTAKSFASEN

Alle asylsøkere får tilbud om å bo på asylmottak. Det er Utlendingsdirektoratet (UDI) som har ansvaret for innkvarteringen av asylsøkere og flyktninger før de blir bosatt i norske kommuner.

På grunn av økte ankomster av flyktninger fra Ukraina våren 2022, ble etablert flere akuttmottak. Ordningen med akuttinnkvartering er et midlertidig botilbud til asylsøkere, når det ikke er mulig å få på plass ordinær mottakskapasitet raskt nok eller i tilstrekkelig volum. Det er store variasjoner på kvaliteten på akuttmottak, alt fra hoteller til brakerigger.

Det er frivillig å bo på asylmottak. Asylsøkere kan også velge å bo privat. Vanlig praksis har vært at asylsøkere som velger å bo privat ikke mottar økonomisk støtte til livsopphold. Men som respons på at det kom svært mange flyktninger fra Ukraina på kort tid, lanserte UDI nye retningslinjer om «midlertidig alternativ mottaksplass» i 2022. Ordningen gjelder for personer fra Ukraina, og som er i målgruppen for midlertidig kollektiv beskyttelse.

En midlertidig mottaksplass betyr at en kommune påtar seg ansvaret for å gi nødvendig økonomisk støtte, og etablere gode rutiner for å ivareta og følge opp personer som bor privat i midlertidige løsninger. Hvis både kommunen og UDI aksepterer søknaden, vil kommunen få et økonomisk tilskudd fra UDI. Ordningen varer inntil personene blir bosatt i kommunen. Deretter vil kommunen få økonomisk tilskudd fra IMDI.⁷

BOSETTINGSPROSESSEN

Etter at asylsøkere har fått oppholdstillatelse blir de bosatt i en kommune, noe som ofte omtales som å «bli bosatt».

Prosedyrene for bosetting har blitt forenklet for flyktninger fra Ukraina for å sikre raskere bosetting. Det blir for eksempel gjennomført en forenklet kartlegging av flyktningers kompetanse i mottakene.⁸

Flyktninger kan be om bosetting med offentlig hjelp eller avtale selvbosetting.

Bosetting med offentlig hjelp betyr at det er gjort en avtale mellom kommune og IMDi om bosetting. IMDi har et overordnet ansvar og vil sende en forespørsel om bosetting av konkrete personer til kommunen gjennom IMDi Nett. Dette gir mulighet til å delta i introduksjonsprogrammet med stønad og eventuelt annen økonomisk bistand for flyktningen.

Er flyktningen økonomisk selvhjulpen, står flyktningen fritt til å bosette seg hvor som helst i landet.⁹ Ved avtale om selvbosetting kan flyktninger selv finne bolig og avtale bosettingen direkte med kommunen. Da er det kommunen som godkjenner bosettingen og husleiekontrakten og som deretter avtaler bosetting med IMDi gjennom IMDinett.¹⁰

Når en kommune sier ja og godkjenner å bosette barn og voksne med fluktbakgrunn, har kommunen ansvar for å sørge for tjenester og sikre at barn får ivaretatt sine rettigheter ved bosetting. Utover de kravene som følger av integreringsloven, har kommunene det samme ansvaret for å yte tjenester til barn og voksne med fluktbakgrunn som for øvrige innbyggere i kommunen.

Flere av barna og ungdommene bodde også en periode på hotell den første tiden i Norge. Hotell-opplevelsen trakk alle som opplevde det fram som noe positivt.

«Jeg var på hotell i to dager. Det var det beste.»

«Det var kjekt da vi kom til Norge fordi vi fikk bo på hotell, noe å spise og alt vi trengte. Det var bra. Jeg elsker naturen.»

«Fra Kiev tok vi buss til Krakow og ventet på fly videre til Norge. Vi bodde på hotell først. Det var kult å bo på hotell. Jeg hadde et eget rom med broren min.»

Alle asylsøkere får tilbud om å bo på asylmottak, men mange ukrainske flyktninger har valgt å bo hos slektninger og kjente i stedet. Noen av barna vi snakket med hadde bodd hos norske familier. Barna følte seg velkomne og trygge.

«Onkelen min bor litt utenfor Stavanger og kom et halvt år før oss. Han kunne derfor hjelpe oss da vi kom. De to første ukene bodde vi hos ham, og så flyttet vi til et mottak»

«Vi kjente søskenbarnet til moren min, som bodde her. Hun kom først med hunden sin og ett barn, så kom vi etter.»

«Det var viktig å bli tatt godt imot av en norsk familie. Jeg bodde i et veldig stort hus. (...) De hadde piano, trommesett og gitar.»

De barna som bodde på mottak, hadde ulike erfaringer fra denne tiden:

«Vi bodde på et mottak veldig langt vekk, langt ute på landet.»

«Jeg bodde først hos en familie i Oslo. Så bodde vi på et mottak før vi ble tildelt en kommune. Det var greit nok der, men noen hendelser var uhyggelige. Klær forsvant når vi vasket dem. Det var rotete og ekkelt.»

«Først kom jeg ett sted, så et annet sted og så et tredje sted. Jeg bodde fire steder i starten. Det var vanskelig å flytte så mye, fordi det var så mange ting, og du sitter sånn «Hva skjer nå?» (rekker hendene ut foran seg).

Noen av barna trakk frem at det positive med å bo på asylmottak var at de møtte andre barn de kunne bli venner med:

«På mottaket hadde jeg mange venner. Det var mange flere tenåringer der jeg kunne ha kontakt med og vi ble kjørt sammen til skolen vi gikk på. Der trivdes jeg.»

ENSLIGE MINDREÅRIGE ASYLSØKERE

Når barn fra Ukraina kommer alene til Norge, uten foreldre eller andre omsorgspersoner, skal de registreres av PU. Enslige mindreårige asylsøkere fra Ukraina skal ikke registreres ved et politidistrikt slik som andre asylsøkere fra Ukraina.¹²

De fleste enslige mindreårige bor i egne asylmottak eller omsorgssentre, men en del bor også i ordinære asylmottak sammen med følgepersoner som ikke er deres foreldre.

Enslige mindreårige er ikke omfattet av ordningen om midlertidig alternativ mottaksplass. De kan få hjelp av en representant til å søke om alternativ mottaksplass etter den ordinære ordningen.¹³

TEMA 2:

SKOLE OG SPRÅK

Skole var et tema barna var opptatt av. Noen av barna vi snakket med gikk på egne mottaksskoler hvor det ikke var norske elever. Andre gikk i egne klasser på ordinære skoler. Flere av barna hospitererte i ordinære klasser. Noen av barna vi snakket med likte skolen sin svært godt, mens andre var misfornøyde.

«Dette er en skole jeg besøker (hospiterer på). Det er en stor og fin skole. Klassekameratene mine er veldig snille og imøtekommende. Det er gøy og interessant å lære noe nytt. Det er gode aktiviteter for ungdommer der, og de er hjelpsomme»

«Jeg har ikke en like god skole ...»

Blant barna vi snakket med var det ulike meninger om hvorvidt det var best å gå i en ordinær klasse, i en klasse kun med andre ukrainere eller i en blandet klasse. Et flertall mente imidlertid at det beste var å gå i blandet klasse. De legger vekt på at det er fint å bli kjent med norske barn, samtidig som de føler trygghet ved å ha andre med samme bakgrunn og språk i klassen.

«Det bør være barn fra alle steder. Det er viktig å ha noen som kan språket. Det hjelper å ha en venn som kan hjelpe, for det er litt vanskelig å bare gå til de norske. Det hjelper å ha en ukrainsk venn».

«Blandet skole er best.»

«Det bør være minst én til ukrainer som kan hjelpe eller støtte.»

SPRÅK SOM NØKKE

Å lære seg norsk var noe de fleste barna trakk fram som vanskelig i starten.

Flere av barna syntes også det var vanskelig å få norske venner på grunn av språket, men at det hjalp å begynne på skolen.

«Det var vanskelig å lære seg språket da vi kom til Norge.»

«Å lære språket er viktig for å få venner.»

«Det var bra at vi fikk begynne å gå på skolen. Da begynte vi å lære norsk.»

På spørsmål om hva de opplevde som utfordrende og vanskelig i livet sitt, var språk – eller det å forstå – noe et stort flertall av barna nevnte.

«Å lære meg norsk er vanskelig. Vi trenger å bli forstått!»

To av de vi snakket med sa de ikke ønsket å lære seg norsk fordi de ikke hadde tenkt til å være her særlig lenge.

«Nei, nei, jeg vil ikke lære norsk» (hun ler) (Mer alvorlig): For jeg skal ikke være så lenge i Norge.»

SKOLE ER VIKTIG

De fleste barna nevnte at det var først da de begynte på skolen at de fikk venner og lærte språket.

«De første to ukene i Norge gikk jeg ikke på skolen, men den tredje uken begynte jeg i en klasse hvor det var flest ukrainske barn.»

«Den første måneden var jeg ikke på skolen og det var vanskelig. Men da jeg begynte på skolen fikk jeg venner og det ble lettere.»

«Da jeg begynte på skolen fikk jeg endelig venner.»

«At jeg begynte på skolen her var bra. Og at jeg har fått venner her.»

«Skole er viktig for å få venner.»

Noen av barna sa at skolen i Norge er mindre streng enn i Ukraina, og at det faglige nivået er lavere i noen fag – spesielt i matte. En annen forskjell de trakk fram, er at de i Norge får være mye ute. Dette trakk de fram som noe svært positivt.

«I Norge er det ikke så mye lekser.»

«Vi lærer mye av å være ute, kanskje vi kunne gått turer en gang i måneden.»

IKKE VENNER
ANDRE SPRÅK

Tenker på skolen.
Jeg venner i Ukraina fordi
venner overalt.
Hvordan i Norge

ØNSKER FOR SKOLEN

Barna hadde mange ønsker for hva som kunne gjøre skolen bedre for dem.

«Vi burde vært mer med norske klasser, vi kunne vært mer ute og gjort mer praktiske fag sammen.»

«Jeg vil ha en skole som er nærmere der jeg bor.»

«Vi burde bruke mer av tiden på skolen ute. Det er ikke bra å sitte så mye inne på skolene.»

«Jeg kunne tenkt meg å lære mer om ting som er praktisk ting som er nyttig i livet.»

FØLGER UKRAINSK UNDERVISNING

Noen av barna vi snakket med fulgte ukrainsk nettskole. De fleste opplevde dette som strevsomt når de i tillegg til skulle lære norsk, følge norsk undervisning og tilpasse seg et nytt liv i Norge.

«Vi føler det er ubrukelig å gå på to skoler. Det viktigste bør være å snakke norsk.»

«Jeg vil ikke gå på ukrainsk nettskole, men foreldrene mine og skolen i Ukraina sier at jeg må.»

«Jeg går på skole både her og i Ukraina. Det er vanskelig.»

«Jeg går også på ukrainsk skole i tillegg. Det er mye.»

GRUNNSKOLE OG INNFØRINGSTILBUD

Barn og unge fra Ukraina har de samme rettighetene på skolen som andre elever. Noen elever har også andre rettigheter, som rett til særskilt språkopplæring og spesialundervisning. Elever som kommer fra Ukraina, skal få opplæring etter norske læreplaner.¹⁴

Barn i grunnskolealder har rett til grunnskoleopplæring hvis det er sannsynlig at barnet skal være i Norge i mer enn tre måneder.¹⁵

Kommuner kan organisere hele eller deler av tilbudet for nyankomne elever i egne grupper, klasser eller skoler. Opplæring i særskilt organisert tilbud kan vare inntil to år.¹⁶

Regjeringen har vedtatt midlertidige endringer for å gjøre det enklere for skoler å ta imot flyktninger fra Ukraina. Fristen for å gi fullverdig opplæring har blitt utvidet fra én til tre måneder og kommunene kan organisere opplæringstilbudet for nyankomne elever i egne grupper, klasser eller skoler (innførings-tilbud) uten at eleven eller foresatte må samtykke. Det innebærer at barn som nylig har kommet til Norge, skal få opplæringen sin i egne grupper eller klasser dersom kommunen tilbyr det. De kan da ikke velge å gå i ordinære klasser.¹⁷

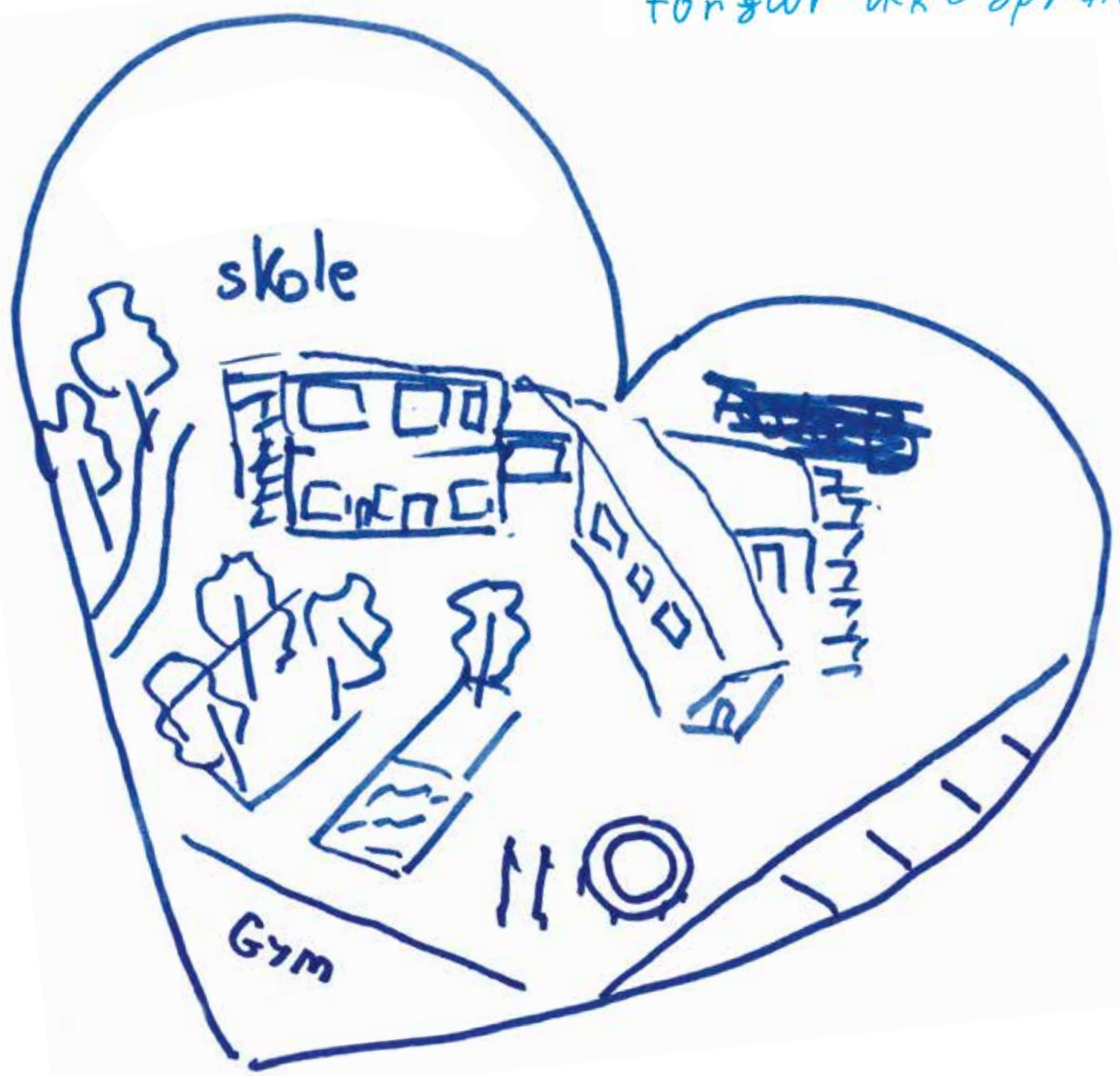
Ukrainske myndigheter har utviklet et fjernundervisningstilbud, som tar utgangspunkt i utdanningssystemet i Ukraina. Dette tilbudet erstatter ikke opplæringen etter norske læreplaner, men kan være et supplement for ukrainske elever. Det er frivillig om skolen ønsker å bruke disse ressursene.

språk
anmeldes i ut

Sauner Utvanning
i hverant, 44 bote.

Språk
~~ikke~~ bassen

ingen venner
forstor ikke språk

TEMA 3:

VENNER OG FRITID

Barna vi snakket med var opptatt av vennskap. Det kom tydelig frem at det hadde vært enkelt å komme i kontakt med andre barn fra Ukraina og at mange hadde knyttet nære vennskap i løpet av den første tiden i Norge.

De aller fleste ønsket også å få norske venner, men de sa at det kan være vanskelig på grunn av språket. Noen hadde flere norske venner, mens andre sa det er vanskelig å komme i kontakt med norske ungdommer.

«Det er lett å få venner her. Særlig ukrainske venner.»

«Før var det kjedelig her, men nå har jeg fått flere venner, så nå er det bedre.»

«Selv om jeg ikke snakker så bra norsk, så prøver vi å snakke ved å blande med andre språk som engelsk.»

«På mottaket var det mest ukrainere – både voksne og barn. Jeg fikk nye ukrainske venner.»

«Det er språket som gjør det vanskelig å få venner i Norge. Språk er en nøkkel.»

«Etter noen dager kom noen av de jeg gikk med på den norske skolen og banket på døren min hjemme. Det var veldig fint.»

«Mitt råd til barn som kommer fra Ukraina er at de skal få seg venner og nettverk så fort som mulig. Jo lengre det går før man får en venn, jo dårligere blir det for en selv.»

«Det virker ikke som om de ønsker å bli kjent med oss.»

«Jeg har en god del norske venner.»

«Man kan snakke om vanskelige ting med venner. Det er venner som hjelper mest.»

FRITIDSAKTIVITETER

Barna deltok i varierende grad på fritidsaktiviteter utenfor skolen. Noen av barna sa de går på flere fritidsaktiviteter, mens andre ikke gikk på fritidsaktiviteter.

«I fritiden spiller jeg volleyball, jeg synger litt og trener taekwondo.»

Uavhengig av om de er aktive ved siden av skolen, var det flere som trakk fram viktigheten av fritidsaktiviteter. Både å få fortsette på det de gikk på i Ukraina, men også for få venner og glemme vonde tanker.

«Fritidsaktiviteter er viktig for å ha det bra, fordi du får fortsette med noe du gjorde i Ukraina. Man møter nye mennesker.»

«Å fortsette med sin egen hobby, er viktig.»

«Det viktigste er å finne aktiviteter. For min del så er det bedre når jeg finner venner. Jeg har nært forhold til de jeg er på aktiviteter med, faktisk nærmere enn de på skolen.»

Noen sa de synes det er vanskelig å finne fram til tilbudene som finnes, og ønsker seg en samleside på internett eller hjelp til dette.

«Det burde finnes en slags oppsummert informasjon på en nettside slik at vi kan se hva som skjer og hva vi kan velge mellom.»

«Mange har ikke noe å gjøre på fritiden fordi de ikke vet hva de kan være med på. Informasjon er viktig.»

TEMA 4:

KONTAKT MED HJEMLANDET OG SOSIALE MEDIER

Mange av barna vi snakket med i dette prosjektet hadde ofte kontakt med familie og venner i hjemlandet. Noen drar også jevnlig tilbake til Ukraina på ferie, for å besøke familie eller for å ordne praktiske ting, som fornyelse av pass. Alle barna har noen de kjenner i Ukraina, og flere av barna vi snakket med sa de følger ukrainsk skole via nettet.

«Jeg reiser til Ukraina hver eneste måned. Når jeg er tilbake i Ukraina er jeg glad, men når jeg skal reise tilbake til Norge, føler jeg meg ikke bra. Jeg vil fortsette å være i Ukraina.»

Alle barna vi snakket med har kontakt med venner og familie i Ukraina. De fortalte at de snakker sammen på telefon, via nettpat/chat eller på video.

«Vi har god kontakt med besteforeldre, for vi vet ikke om vi får se dem igjen. Vi bruker sosiale medier for å holde kontakten, ringer og tekster.»

«Det er viktig å dele bilder og fortelle om livet i Norge. Viktig å snakke om dagligdagse ting som oppstår her. Og så er det viktig å høre på de i Ukraina og ta til seg informasjon.»

«Vi skriver en del til de hjemme. Snakker via Zoom eller liknende.»

«Vi ser mange ukrainske videoer på TikTok.»

«Jeg sitter en del på telefonen og sosiale medier. Det distraherer meg.»

«Jeg tenker at det er bra å se på TikTok for eksempel, for det er viktig å få informasjon om hva som skjer i Ukraina. Men det er dårlig for den mentale helsen å få så mye grusom informasjon.»

«Jeg synes det er dårlig med sosiale medier, fordi det er så mange inntrykk. Det kan påvirke deg psykologisk.»

«Man bør vite hva som skjer, men bør ikke sitte så lenge online.»

«Vi savner vennene våre og snakker på chat. Men det er ikke det samme som å være med dem. Jeg savner de mer når vi snakker sammen på skjerm.»

«Vi snakker mye over internett. De forteller om hva som skjer, og hva som skjer på den gamle skolen min. Vi spiller sammen.»

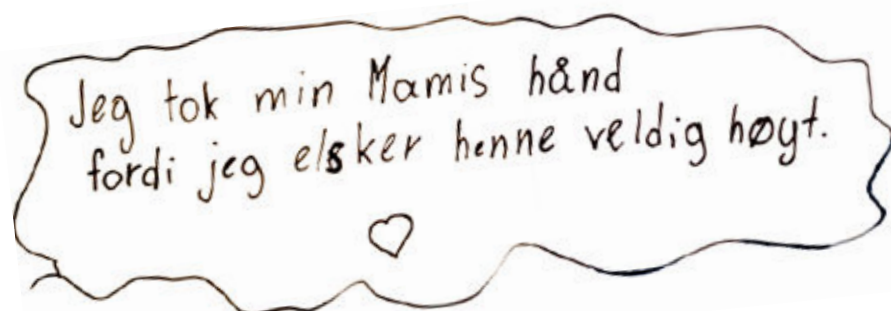
«Jeg spiller en del med venner, og så snakker vi sammen via spillet.»

I løpet av perioden vi gjennomførte samlinger med barna, skjedde det nye krigshandlinger i Ukraina. Det var tydelig at mange av barna følger med på det som skjer – ofte fra time til time.

«Sånn som i går, da russerne sprengte demningen i Ukraina, ringte jeg alle vennene mine for å høre om de hadde det bra. Når sånne ting skjer, trigger det tankene mine.»

«Det er bra at videoer kommer ut, så verden forstår hva som skjer i landet vårt. Det er bra for ukrainere som har flyktet å få vite hva som skjer hjemme.»

«Min far vil ikke jeg skal vite så mye om Ukraina. Han sier jeg ikke skal bekymre meg over det, og heller fokusere på livet mitt her.»

TEMA 5:

PSYKISK HELSE OG FØLELSER

Barna vi snakket med viste stor variasjon i hvordan de hadde det, og ikke minst i hvordan de *formidlet og uttrykte* hvordan de hadde det. Noen av barna gråt åpenlyst og mye, noen klarte ikke fullføre setninger på grunn av følelsesutbrudd. Men de aller fleste sa de hadde det fint i Norge. De vanskelige tankene var mer knyttet til sorg over krigen og savn etter nære. Flere av barna var også preget av at krigen kom så brått på, mange uttrykte en forvirring og en følelse av «hva var det som skjedde med livet mitt?».

«Jeg som er barn visste ikke hva krig var, det var vanskelig fordi jeg plutselig ikke kunne gå ut. Jeg måtte forlate hunden min og katten min.»

Det er ulikt hvor mye barna sier de tenker på Ukraina og krigen. Én jente sa at hun tenker 90 prosent av tiden på Ukraina.

«Jeg tenker på militæret og krigen, på de barna som mister livet, de gamle menneskene som ikke kan flytte og dyrene som har blitt igjen.»

«Jeg kan sitte og gruble på Ukraina. Det kan være skadelig å tenke for mye på det. Det kommer uansett til å være både gode og vonde minner derfra for meg.»

På spørsmål om hva de tror kan hjelpe dem å komme seg ut av de vanskelige tankene, svarte de:

«Når jeg går ut og snakker med venner og sånn. Og når jeg tegner – da kommer det gode tanker. Ute i naturen eller med familien.»

«Dataspill og YouTube hjelper meg med å ikke tenke.»

«Venner her i Norge er bra. Kanskje vi går i svømmehallen eller er ute.»

«Det er gøy å være med vennene mine. Vi er ute og bader i sjøen.»

FØLELSER I KROPPEN

For å hjelpe barna med å formidle tanker og følelser, tegnet vi sammen med barna omrisset av en stor kropp og spurte barna hvordan personen vi tegnet

hadde det i ulike deler av kroppen (se metoden «Bodymap» i innledningen). I hodet-delen av denne tegningen kom følgende fram:

«Det som preger meg mest, er at jeg måtte reise fra alle vennene mine. Jeg er en sosial person og nå finnes ikke det livet lenger.»

«Så mange spørsmål i hodet! Hvor er jeg, hva skal skje?»

«Jeg tenker bare: Hvorfor er vi her? Hva foregår egentlig?»

«Personen er bekymret, deprimert. Hun er lei seg, og går rundt og hører et språk hun ikke forstår. Personen har også mye skyldfølelse og hører de voksne snakke mye om krig.»

«Personen er redd fordi han kommer fra et sted det er krig, og han vet ikke hva som skal skje her i Norge.»

Da vi snakket om skuldrene, var det mange av de samme ordene som gjentok seg: Ansvar og redsel.

«Vi har ansvar for å vise oss fra en bra side. Vi må vise kulturen fra Ukraina på en god måte.»

«Vi bærer med oss redselen fra Ukraina. Man kan ha opplevd noe vanskelig i Ukraina. Da bærer man med seg den redselen.»

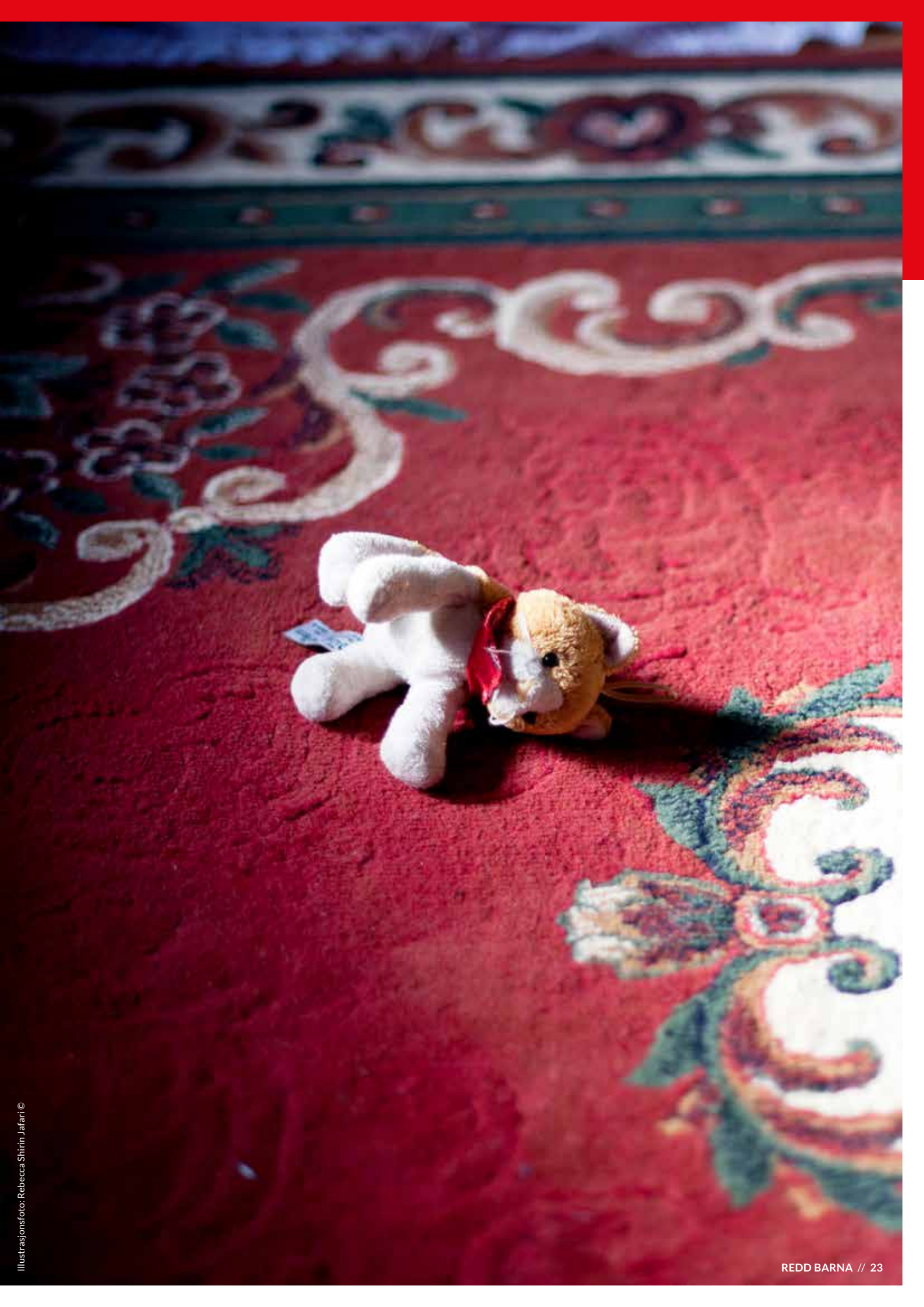
«Han føler ansvar for å hjelpe foreldrene sine til å gå på norskurs og få utdanning.»

«Det er folk i Ukraina som ikke hadde mulighet til å komme hit, men det fikk denne personen lov til. Mine storebrødre er fortsatt i Ukraina.»

«Å lære norsk er en byrde på skuldrene mine. Jeg må ta i mot en ny kultur som er helt annerledes.»

«Når du ser bilder av ditt eget hus før og etter krigen. Da skjønner du forskjellen.»

Skyldfølelse var også noe noen av de eldre ungdommene snakket om. Noen av de eldre guttene følte de hadde et ansvar for familien sin.

«Jeg har ansvar for familien. Det føles ikke bra. De kom på grunn av meg, for at jeg skulle fortsette å spille ishockey. Det føles som et tungt ansvar.»

«Det er tungt å kjenne at du er her i Norge og at ting er bra, når du vet at noen i Ukraina sitter i en kjeller.»

Når vi kom til følelsene i hjertet, sa de:

«Det er vondt og tungt i hjertet. Vondt fordi du hele livet har bodd i Ukraina. Og nå blir hele landet bombet.»

«Jeg har vendt meg til Norge og fått norske venner. Men likevel har jeg denne triste følelsen inni meg. Det er tomt, og jeg føler savn.»

«Jeg gråt da jeg fant ut at onkelen min måtte til frontlinjen, for jeg visste ikke om jeg ville se han igjen.»

«Jeg hadde det ikke så bra i Ukraina, og har det heller ikke så bra her. Det er vanskelig å forklare ...»

SAVN

Savn var en gjentakende følelse barna og ungdommene nevnte. De sa de både savner landet sitt, men også nære venner og familie. Alle barna hadde noen de savnet. De som var her med både foreldre og søsken savnet besteforeldre, kjæledyr eller venner. Savnet virket sterkest hos de som fortsatt har foreldre eller søsken i Ukraina.

«Faren min er i Ukraina. Bestemor også. Vi har kontakt hver dag. Det er vanskelig å ha familie der. Vi savner de så mye at det nesten er ubeskrivelig. Vi er også veldig bekymret for dem.»

En av jentene hadde moren sin i Ukraina.

«Jeg er her med faren min, min mor er fremdeles i Ukraina. Vi håper moren min kommer, men hun har en litt rar holdning til det å flytte hit.»

«Det er det samme med mamma. Vi savner hverandre så mye.»

- «Jeg savner faren min.»
- «Jeg savner søsteren min.»
- «Jeg savner bestemor og bestefar»
- «Jeg savner hunden min.»
- «Jeg savner kattene mine.»
- «Jeg savner byen min.»
- «Jeg savner ukrainsk mat.»

LYDER OG VONDE TANKER

Noen av barna vi snakket med var tydelig preget av minner fra krigen. Flere fortalte at lyder kan trigge minner. Barna sa det er viktig at voksne som jobber med barn bør vite at barn og unge kan trigges av minner.

«Når vi hører fly, så ser vi opp for å se om det er et krigsfly.»

«Mye lyd kan minne om krigen. Og det trigger minner.»

For å komme ut av vonde tanker, var det flere som foreslo å være ute.

«Det er mange barn som sitter inne og tenker på krigsminner. De må komme seg ut og koble fra de vonde minnene.»

«Å sitte hjemme er umulig. Man må komme seg ut.»

«Delta på aktiviteter, ikke bare vente, men finne på noe å gjøre.»

Noen av barna sa at de opplevde at det ikke var noen å snakke med om vanskelige ting da de kom til Norge.

TEMA 6:

TANKER OM FREMTIDEN

Flere av barna opplevde stor usikkerhet knyttet til fremtiden. Noen av barna sa de ikke engang klarte å ha noen tanker om fremtiden fordi de ikke vet hva som kommer til å skje.

«Jeg vet ikke om mamma vil fortsette å bo i Norge. Hun vet heller ikke.»

På spørsmålet om de ønsker seg tilbake til Ukraina etter krigen, var svarene veldig varierende. Noen svarte at de ikke vet, noen svarte at de vil fortsette å bo i Norge, mens andre var tydelige på at de helt sikkert vil tilbake til Ukraina.

«Når skal jeg reise tilbake?»

«Vi tenker fremdeles at vi ønsker å reise tilbake.»

«Jeg vil fortsette å bli her i Norge.»

«Etter krigen vil jeg dra tilbake.»

«Alt er utmerket nå. Men jeg vil fortsatt tilbake til Ukraina.»

«Nå har jeg lyst til å bli i Norge. Kanskje kan jeg studere på universitetet her? Men jeg tenker at det også er et alternativ å dra tilbake hvis krigen slutter.»

«Jeg vil være her i Norge resten av livet.»

Det var tydelig at mange var i en uavklart situasjon. Om de skal og vil tilbake til Ukraina avhenger for eksempel av om fedrene kommer seg til Norge. Barna sa at det er splittelse innad i noen familier knyttet til spørsmål om de ønsker å bli eller ikke. Andre sa de vil reise til andre land i Europa.

«Om fem år vil jeg snakke norsk, men jeg er redd for at jeg ikke får fortsette å bo her fordi mamma vil tilbake til Ukraina med en gang krigen er ferdig. Jeg føler at jeg har flere muligheter i Norge.»

«Min mamma vil bli i Norge, mens jeg og pappa vil tilbake til Ukraina. Min søster vil bo i et tredje land.»

«Mine foreldre vil tilbake til Ukraina, mens jeg vil bli i Norge.»

«Min mor vil veldig gjerne bli her etter krigen. Men det vil ikke jeg. Selv har jeg troen på at vi kan dra tilbake igjen, men jeg må kanskje gi det opp på grunn av min mor.»

«Vi snakker ikke mye om det hjemme.»

«Jeg vet ikke hva vi skal. Hvis pappa får lov til å reise ut av Ukraina, så kanskje vi blir her.»

«Jeg vil hverken bo i Norge eller i Ukraina, jeg vil velge et annet land. Og kanskje dra på ferie til Ukraina.»

Ingen av barna nevnte redsel for ikke å få bli i Norge. I samtaler om fremtiden, var det ingen som nevnte at de vurderte muligheten for ikke å få lov til å bli værende. Det var tydelig at barna ikke opplevde bekymring for om Norge ville la dem bli, og at valget om hvorvidt de ville bygge en fremtid her lå hos dem, eller familien deres, og ikke hos norske myndigheter. Dette er imidlertid ulikt fra andre barn på flukt der uvissheten om oppholdstillatelse ofte er en stor bekymring for barna.¹⁸

ØKONOMI OG JOBB

Økonomi og penger var et tema mange av barna og ungdommene var opptatt av. De syntes det var dyrt i Norge, og flere av de eldre barna uttrykte at de ønsker å jobbe. Det var tydelig at jobb i noen tilfeller opplevdes avgjørende for om de så for seg å bli i Norge.

«I Ukraina hadde vi mer penger, fordi pappa jobbet.»

«Jeg vil at mamma skal finne jobb. Jeg ønsker å tjene egne penger.»

«Ungdommer må få muligheten til å jobbe.»

HVOR ER HJEMME?

På spørsmål om de føler seg hjemme i Norge, var svarene varierende. De fleste svarte imidlertid at de følte seg hjemme to steder: både i Norge og i Ukraina. At Norge er hjemme akkurat nå, men at Ukraina fortsatt er hjemlandet de har nærmest hjertet, som de skal tilbake til når det lar seg gjøre.

«Dette er raketter som flyr fra Russland til Ukraina, jeg vil ikke at de skal bombe Ukraina, så derfor har jeg krysset ut raketten.»

«Ukraina er hjemme. Norge er hjem nummer 2.»

«Begge deler er hjemme for meg, men jeg vil si at Ukraina er det beste hjemmet.»

HÅP OG DRØMMER FOR FREMTIDEN

De ukrainske barnas drømmer for fremtiden handlet mye om at krigen skal ta slutt. Men de handlet også om det man kan tenke seg at de fleste barn og ungdommer drømmer om, ting som en kjæreste, et fint hus, reise, en god jobb og penger.

«Jeg ønsker at krigen skal ta raskt slutt og at jeg så fort som mulig kan se faren min, katten min og besteforeldrene mine.»

«Jeg vil være på ball. Være populær og ha masse venner.»

«Jeg ønsker meg en katt, jeg vil reise og spille piano.»

«Jeg vil dra tilbake etter krigen. Bygge en bra familie, få meg et husdyr, to barn, en gutt og en jente. En katt, en hund og en slange. Gjøre det jeg liker.»

«Jeg vil reise tilbake til Ukraina. At krigen skal ta slutt og det blir bra.»

«Jeg ønsker at det ikke skal være krig. Jeg ønsker meg blomster, fine klær og familie.»

«Jeg ønsker at Russland og Ukraina skal bli venner med hverandre igjen.»

«Min drøm er at søsteren min kommer hit. At jeg får klemme henne. Og ikke slutte å gjøre det.»

«Ukraina og Russland kan være i to hus, men kan komme til hverandre som venner og være sammen.»

RÅD OG ANBEFALINGER FRA BARNA

«Folk burde snakke mer om hva som skal skje – jeg visste for lite. Vi trenger mer informasjon!»

Første møtet med Norge

- Det bør gis mer informasjon. Vi trenger å vite hva som skjer og hvorfor?
- Det er veldig, veldig viktig å få begynne raskt på skolen
- Det er viktig å bli tatt godt imot av en norsk familie
- Vi ønsker variert mat
- Vi vil lære norsk, fordi språk er viktig

Lek og fritid

- Det er viktig å gå mye på tur og på utflukter
- Vi ønsker å fortsette med trening og fritidsaktivitet
- Vi ønsker å fortsette med vår egen hobby
- Det er viktig med informasjon om fritidsaktiviteter

Psykososial støtte

- Voksne bør spørre barna om de trenger noen å snakke med. Det kan være en psykolog
- Vi ønsker hjelp av en person som kan snakke språket vårt
- Vi ønsker ikke være alene eller ensomme
- Voksne må ha forståelse for at for eksempel lyder fra fly kan trigge vonde minner
- Vi ønsker møteplasser hvor det skapes en atmosfære lik den i Ukraina
- Vi ønsker et sted hvor alle kan komme og snakke ukrainsk

Økonomi

- Familiene må få bedre økonomi
- Det må være lettere for ungdom å få mulighet til å jobbe
- Det er viktig at foreldrene våre får jobb

Fra barn til barn – råd til de som nettopp har kommet

- Viktig å skaffe seg venner og nettverk så fort som mulig
- Snakk om og del felles opplevelser med andre fra Ukraina
- Delta på aktiviteter, ikke vent, finn på noe å gjøre
- Å bare sitte hjemme er ikke bra, man må komme seg ut
- Ikke vær mye alene, oppsøk andre
- Lær norsk, språk er viktig

Dette bør voksne spørre barn og unge fra Ukraina om når de kommer

- Om de har noen å snakke med?
- Hva de kunne ønske var bedre?
- Hva de bekymrer seg for?
- Om de mangler noe i livet sitt?
- Hvilke materielle behov de har?
- Om de har nok penger?

Illustrasjonsfoto: Rebecca Shirin Jafari ©

REDD BARNAS ANBEFALINGER

I dette prosjektet har vi undersøkt hvordan det er å komme på flukt til Norge fra Ukraina. Vi har kartlagt hvordan barna opplever at de har blitt mottatt, hvordan de opplever at deres behov og rettigheter har blitt møtt, samt deres tanker og anbefalinger til hvordan barn som har flyktet til Norge kan bli best mulig ivaretatt.

Barna vi har snakket med opplever at de på mange måter har blitt godt mottatt, men det har også kommet frem noen utfordringer som er viktig å være oppmerksom på. Rapporten bidrar med viktig innsikt og kunnskap for aktører som møter barn som kommer på flukt til Norge – både barn fra Ukraina og barn fra andre land.

VIKTIG Å UNNGÅ FORSKJELLSBEHANDLING

Måten ukrainske barn har blitt mottatt på, har skilt seg fra andre barn på flukt på flere måter, spesielt fordi de har fått kollektiv beskyttelse. Dette prosjektet tyder på at dette har vært vesentlig for en god overgang til det norske samfunnet. Den kollektive oppholdstillatelsen gjør at asylprosessen er forenklet, de slipper å vente lenge før de får oppholdstillatelse i Norge og de blir relativt raskt bosatt. Dette bidrar til at barna raskere kan etablere en mer normal hverdag.

Barna forteller at de opplever at de har blitt ønsket velkommen i Norge. Redd Barna erfarer også at det norske samfunnet på mange måter har stilt opp og vist solidaritet for flyktninger fra Ukraina. Det har i stor grad vært en positiv offentlig diskurs. En rekke aktører har tilbudt gratis kollektivtransport, gratis inngang til kino, konserter og aktiviteter utelukkende til ukrainere.¹⁹ Denne solidariteten og disse tiltakene er svært positive. Redd Barna mener imidlertid det er svært viktig å unngå uhensiktsmessig forskjellsbehandling på tvers av flyktninggrupper. De gode initiativene vi har sett for flyktninger fra Ukraina bør gjelde alle barn som har flyktet til Norge, uansett landbakgrunn. Det følger av barnekonvensjonens artikkel 2²⁰ at barn skal ikke diskrimineres på noen måte ut fra hvem de er og hvor de kommer fra. Dette er et av de aller viktigste prinsippene i barnekonvensjonen. Grunnlovens §98²¹ slår også fast at ingen skal usaklig forskjellsbehandles.

KOMPETANSE ER VIKTIG

Til tross for god mottakelse i Norge, viser rapporten at flere av barna er preget av krigen i Ukraina. Mange

lever med sterkt savn og bekymring for familie, venner og kjæledyr som er igjen i Ukraina. Flere av barna vi snakket med fulgte hyppig oppdateringer på mobilen og hørte voksne rundt seg snakke om krigen.

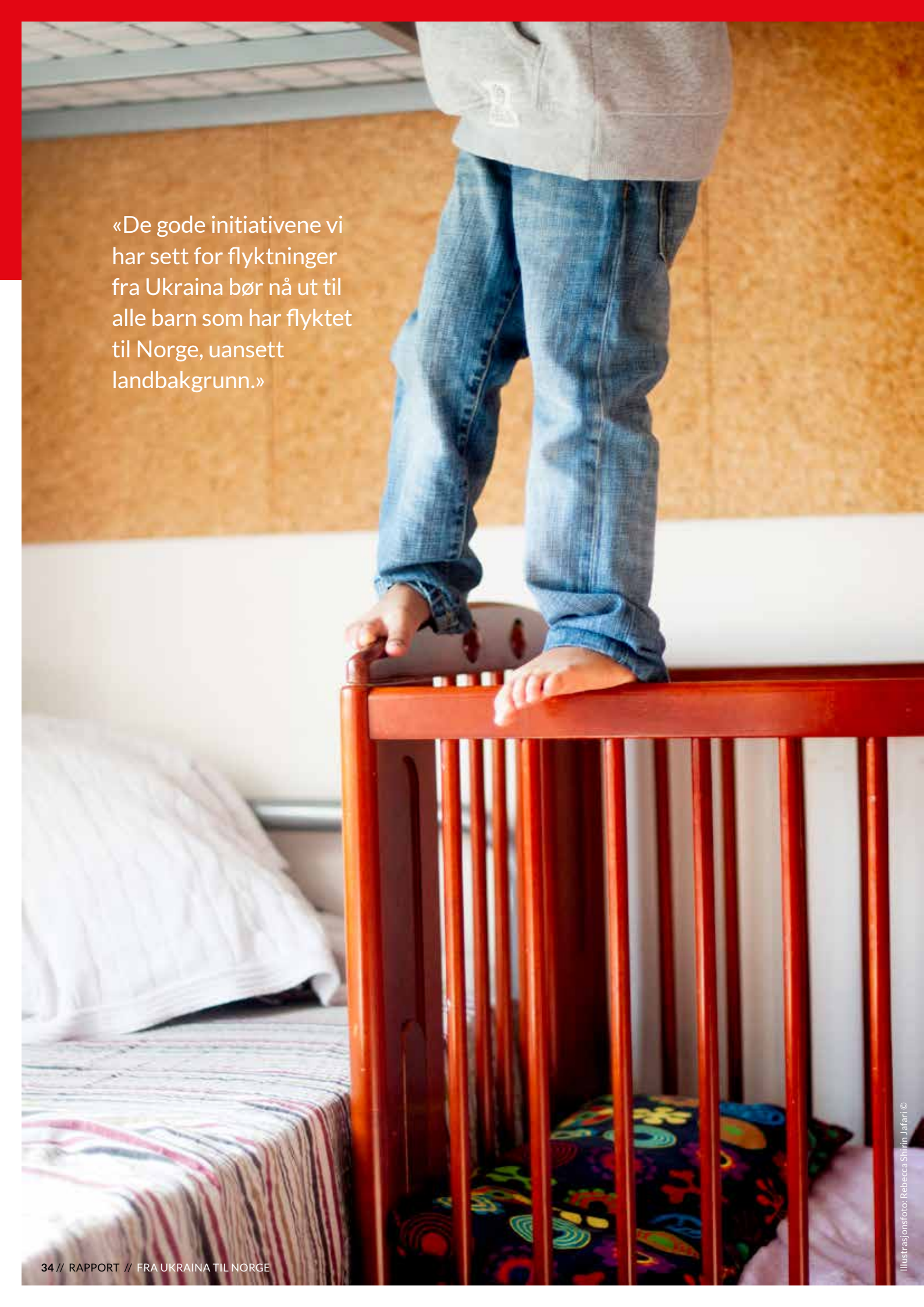
Alle vi snakket med hadde kontakt med venner og familie i Ukraina. De forteller at de snakker sammen på telefon, via nettpat/chat eller på video. Det er positivt for barna at de gjennom videosamtaler kan opprettholde kontakten med far, storebror og andre familiemedlemmer eller venner som fortsatt er i Ukraina. Men det betyr også at barna stadig minnes på savnet, og får ny informasjon og bilder av krig og ødeleggelser i hjemlandet. Dette preger barna i hverdagen i varierende grad. Det er derfor viktig at barna blir møtt av voksne som forstår dem, som har kunnskap om det å være ny i Norge, hvilke erfaringer og traumer barn med fluktbakgrunn kan ha med seg og hvordan det påvirker dem. Spesielt lærere spiller en viktig rolle. Alle lærere, ikke bare de som jobber i innføringsklassene, vil kunne få barn med fluktbakgrunn i klassen sin. Det er derfor viktig at de har god kompetanse om barn på flukt.

Noen av barna vil også kunne ha behov for mer spesialisert oppfølging. Tidligere undersøkelser viser at barn med fluktbakgrunn er mer utsatt enn andre barn og rapporterer høyere nivåer av posttraumatisk stresslidelse (PTSD).²² Det er viktig å ha en prosedyre på plass for å identifisere barn med særskilt behov for helsehjelp fra et så tidlig stadium som mulig og sikre at de får den oppfølgingen de trenger. Flere tidligere studier har pekt på at dette mangler i dag.²³ Mennesker som har flyktet fra Ukraina skal ikke gjennom en ordinær asylprosess, kun en forenklet registrering og har derfor færre kontaktpunkter med myndighetene. Det kan føre til at det er enda større fare for at sårbarhet og oppfølgingsbehov ikke blir avdekket. Dette gjør det enda viktigere å sørge for tidlig helsekartlegging.

BOSITASJON OG PRIVAT INNLOSJERING

Barna vi har snakket med har ulike opplevelser av bosituasjonen den første tiden i Norge. Flere har opplevd det som positivt å bo privat hos familie eller bekjente, og noen trakk frem at det var bra å bo på hotell de første dagene i Norge. Noen av barna som hadde bodd på asylmottak mente det var positivt å bo sammen med andre barn fra Ukraina. Mange av barna likte imidlertid ikke å bo på asylmottak. Barna sa at

A photograph showing the lower half of a child standing on the wooden railing of a crib. The child is wearing blue denim jeans and a grey hoodie. The room has cork walls and a white headboard. A bed with a striped blanket is visible in the background.

«De gode initiativene vi har sett for flyktninger fra Ukraina bør nå ut til alle barn som har flyktet til Norge, uansett landbakgrunn.»

det det var mye støy, for mange mennesker og noen hadde hatt «uhyggelige» opplevelser. Det har også kommet frem i tidligere studier at barn synes det kan være utrygt å bo sammen med andre enslige voksne.²⁴ Videre har det i dette prosjektet kommet frem at den første tiden er preget av usikkerhet og mange spørsmål om livet i Norge. Dette understreker hvor viktig det er å sikre tilrettelagt informasjon til foreldre og barn, og at det når ut til både de som bor på mottak og privat. Videre mener Redd Barna at mottak og akuttinnkvarteringer må være tilstrekkelig bemannet, og at ordinære mottak også må være døgnbemannet, både av hensyn til informasjonsbehovet og sikkerheten til beboerne.

TRYGGHET PÅ SKOLEN

Det er også blandet hvordan barna vi har snakket med opplever skolen og innføringstilbudet. Noen av barna har gått i innføringsklasser på ordinære skoler, andre på innføringskoler. Det kommer frem i dette prosjektet at barna opplever at det er trygt å gå i samme klasse med andre ukrainske barn, men de fleste ønsker å gå i blandet klasse. Dette samsvarer med tidligere rapporter om barn som har kommet på flukt til Norge. Balansen mellom det å være i en innføringsklasse for å lære norsk, og samtidig klare å bli kjent med andre elever er vanskelig. Mange setter pris på oppfølgingen i innføringsklassen, men opplever at de blir segregert fra andre elever. Barn sier også at de snakker lite norsk i innføringsklassene, og at de ønsker å begynne i klasse med norske elever så raskt som mulig.²⁵ Redd Barna mener det er viktig at alle skoler utvikle planer for å sikre at nyankomne elever raskt blir inkludert i det trygge skolemiljøet. I tillegg har skoleledelsen ansvar for å sikre at lærere får kompetansen de trenger for å følge opp nyankomne elever på en god måte. Redd Barna er også skeptisk til fjerning av kravet om samtykke fra eleven eller foresatte for innføringstilbud i egne grupper, klasser eller skolen.²⁶ Samtykke fra elev og foreldre er en viktig del av deres rettigheter og mulighet til medvirkning.

VIKTIG MED FRITIDSAKTIVITETER

Det kom tydelig frem i våre samtaler at barna mener fritidsaktiviteter er viktig for å få venner, lære språk og få pause fra vonde tanker. Det kom også fram at det var viktig for barna å få muligheten til å fortsette på aktiviteter de gikk på i Ukraina. Barns rett til lek og fritid er nedfelt i barnekonvensjonen artikkel 31. Tall fra Ungdata viser at 93 %²⁷ av alle barn og unge har vært innom organisert idrett gjennom oppveksten. Det å kunne delta på fritidsarenaen er derfor viktig for å skaffe seg nettverk og bli bedre kjent med andre barn etter skoletid. Til forskjell fra skolen, er fritidsaktiviteter dessuten en mestingsarena som i mindre

grad avhenger av det norske språk. Redd Barna mener det må prioriteres høyt å sikre at barn får god informasjon om fritidsaktiviteter og at det så langt som mulig legges til rette for at barn får fortsette med aktiviteter og hobbyer de har gått på før de kom til Norge. Barna vi har snakket med i dette prosjektet etterlyser mer og lett tilgjengelig informasjon om fritidstilbud og hva som skjer. For barn og familier som nylig har kommet til Norge kan det være vanskelig å vite hva som finnes av aktiviteter, hva aktivitetene går ut på, og hva som er vanlig at de andre er med på. Selv om de vet hva de ønsker å delta på, kan det være utfordrende å orientere seg når informasjonen er på et annet språk eller kun tilgjengelig digitalt. Redd Barna mener fritidskoordinatorer kan være en god løsning. Vi er kjent med at flere kommuner har gode erfaringer med å ha egne fritidskoordinatorer som kan gi informasjon om hvilke aktivitetstilbud eller organisert idrett som finnes i kommunen, gi informasjon om påmelding og koordinere aktiviteter og møteplasser organisert av frivillige organisasjoner.

USKKER FREMTID OG ØKONOMI

Flere av barna er opptatt av at de har dårlig økonomi. Redd Barna mener at nivået på stønadene til beboere i mottak og nylig bosatte er for lave. Det har for eksempel kommet frem eksempler på at ukrainske flyktninger har gått til fattighuset for å få nok mat,²⁸ og flere ukrainere har tatt opp forbrukslån fra ukrainske banker for å dekke grunnleggende behov.²⁹ Redd Barna mener det var positivt at stønadene i mottak ble økt med 50 prosent i statsbudsjettet for 2023, men de ligger fremdeles lavere enn satsene for sosialhjelp.³⁰

Mange av barna lever med usikkerhet om fremtiden. De lever i usikkerhet om hva den nærmeste fremtiden vil bringe; når de skal se familiemedlemmer og venner igjen og hvor de skal vokse opp. Det virker ikke som om denne usikkerheten er direkte knyttet til om oppholdstillatelsen skal ta slutt, selv om kollektiv beskyttelse er midlertidig. Men flere av barna var imidlertid veldig usikker på hvor de vil være om noen år, på grunn av usikkerheten om krigens slutt, situasjonen i hjembyen i Ukraina og om mor og/eller far ønsker å bli i Norge. Noen av barna uttrykte at de synes det er vanskelig å tenke på fremtiden fordi de ikke vet hva som skal skje. Andre studier tyder på at midlertidighet er en stor stressfaktor som rammer både barn og voksne som må bo i lengre perioder med usikkerhet om de kan bli i Norge eller må returnere til hjemlandet.³¹ Redd Barna mener det er viktig at aktører som møter barna er oppmerksomme på denne usikkerheten og hvordan den kan påvirke barna.

Redd Barna har følgende anbefalinger til hvordan norske myndigheter kan ta godt imot barn som har flyktet til Norge:

- **Styrket ivaretagelse av barn på asylmottak og akuttinnkvartering:** Redd Barna anbefaler at regjeringen og utlendingsforvaltningen sikrer døgnbemanning på ordinære mottak; at antall ansatte med barnefaglig kompetanse styrkes i forhold til antall barn på mottakene, og at barnefamilier som hovedregel ikke bor på samme mottak som enslige voksne.
- **Omsorg og ettervern for barn som flykter alene:** Redd Barna anbefaler at barnevernet får ansvaret for alle enslige mindreårige mellom 0-18 år, både barn som bor på mottak og privat, før og etter bosetting, og at omsorgstilbudet hjemles i barnevernsloven.

Videre må barnevernets ansvar konkretiseres slik at enslige mindreårige får et likeverdig omsorgs og - ettervernstilbud uansett hvilken kommune de bor i og på lik linje med andre barn under offentlig omsorg i Norge.
- **Tilstrekkelig og tilrettelagt informasjon:** Redd Barna mener det er viktig at utlendingsforvaltningen sikrer at barn får tilstrekkelig og tilrettelagt informasjon i om sine rettigheter. Informasjonen må nå barn som bor på mottak og privat.
- **Tidlig helsekartlegging:** Redd Barna anbefaler at myndighetene sørger for tidlig kartlegging og plan for psykososial oppfølging, for å bidra til å identifisere barn med særlig behov og at de får helsehjelp så tidlig som mulig.
- **Bedre økonomisk støtte:** Redd Barna anbefaler at regjeringen øker stønadene på mottak til samme nivå som sosialhjelpssatsene. Redd Barna anbefaler også at regjeringen øker satsene til nylig bosatte familier og enslige mindreårige slik at de får oppfylt sin rett til tilfredsstillende levekår, rett til lek og fritid og utdanning.
- **Tilgang til fritidsaktiviteter:** Redd Barna mener det er viktig at barn og deres foreldre får tidlig og tilrettelagt informasjon om rettigheter, tilbud og støtteordninger i kommunen de bosetter seg i, inkludert fritidsaktiviteter. I tillegg må de få støtte til å komme seg tidlig inn i fritidsaktiviteter, for eksempel ved å ansette egne fritidskoordinatorer i kommune eller bydelen. Barna må også få tilbud om tilgjengelig og rimelig transport til og fra fritidstilbudene.
- **Skole og innføringstilbudet:** Redd Barna mener at det er viktig at lærere er oppmerksomme på at elever i innføringsklasser skal inkluderes i det trygge skolemiljøet fra starten av; at de får informasjon om deres rett til et trygt skolemiljø, og at de får en god overgang fra innføringsklassen til ordinær klasser.
- **Økt kunnskap om flukt og psykisk helse i skolen:** Redd Barna mener det er viktig at helsesykepleiere og lærere på alle års trinn får økt kunnskap om flukt og psykisk helse slik at de kan møte elevene på en god måte og forstå reaksjonene de kan ha i klasserommet. Det må også gjelde lærere som ikke jobber i innføringsklassene. I tillegg må skolene sikres nok ressurser. De må kunne ansette nok lærere og ha mulighet til å gi dem faglig påfyll gjennom kursing.
- **Unngå uhensiktsmessig forskjellsbehandling:** Norske myndigheter må sikre at alle barn som har flyktet til Norge får ivare tatt sine rettigheter på like linje uavhengig av landbakgrunn og unngå uhensiktsmessig forskjellsbehandling.
- **Rask bosetting:** Redd Barna mener det er viktig å sikre rask asylprosess og bosetting for alle barn. Barn i familie og enslige mindreårige må prioriteres høyt for å sikre rask bosetting. I tillegg må regjeringen sikre at familier med barn med nedsatt funksjonsevne blir prioritert for rask bosetting og at det settes av nok ressurser til å sikre god oppfølging i etterkant av bosettingen.

- **Styrket barnefokus i kartleggingen i forbindelse med bosetting:** Kommunene må ta hensyn til barns særskilte sårbarhet og rettigheter, inkludert barnets beste og barnets rett til å bli hørt, ved kartlegging i forbindelse med bosetting av barnefamilier. Kartleggingen bør også inkludere barns ønske om fritidsaktiviteter. Dette bør bli lovfestet på lik linje med kartlegging av voksne.
- **Tydlig barneperspektiv i integreringsarbeidet:** Redd Barna anbefaler at regjeringen og stortinget sikrer et tydelig barneperspektiv i integreringsloven med egne retningslinjer som sikrer god oppfølging og ivaretagelse av rettighetene til barn i integreringsarbeidet. Det bør stilles krav om at kommuner har egne ansatte med barnefaglig ansvar og kompetanse for å spesifikt følge opp barn i bosettingsarbeidet når kommuner bosetter barnefamilier.

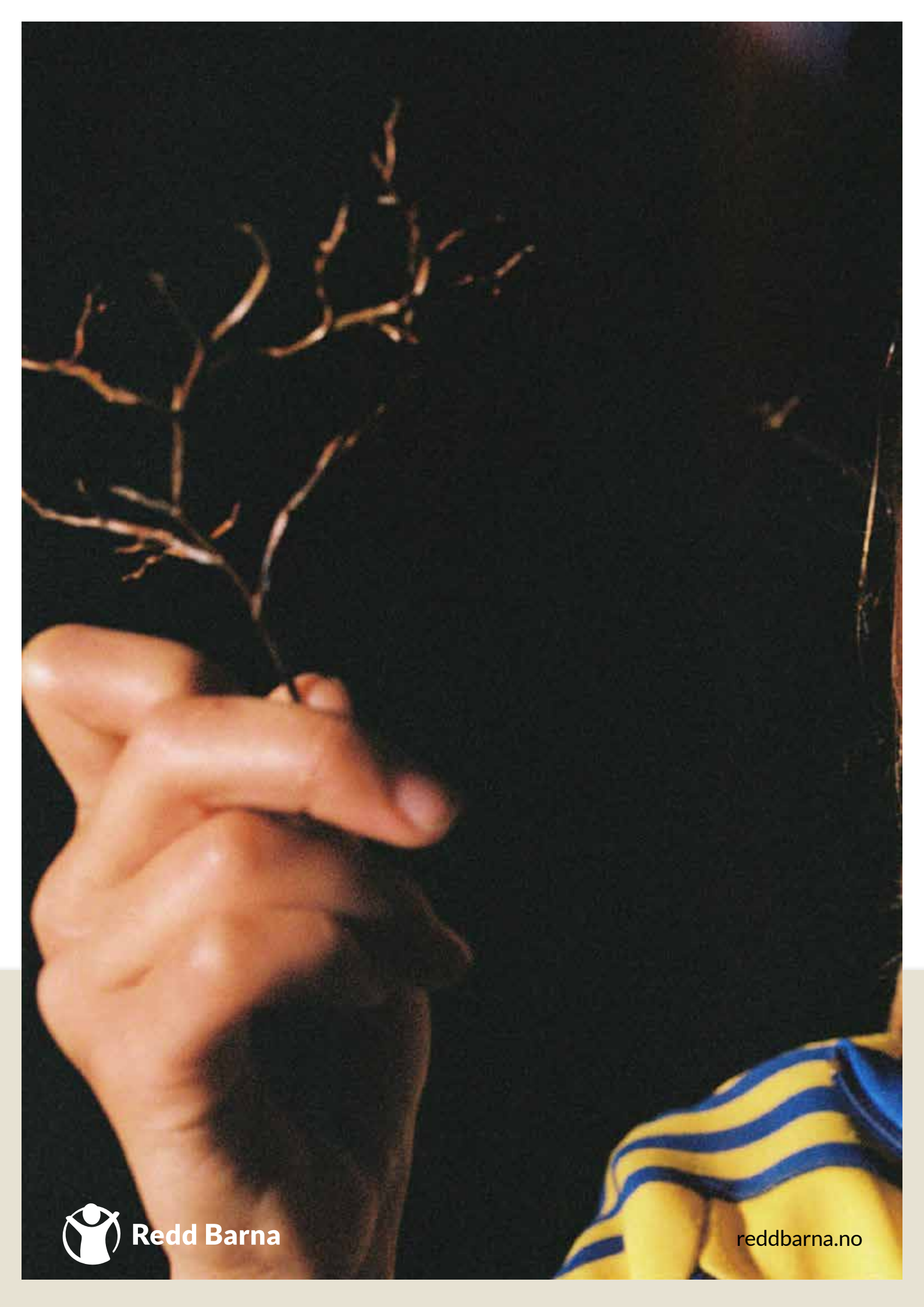
Disse lekene minner meg om hjemmet og barndommen. Som barn lekte jeg med disse lekene ute, sov, dro til bestemors hus. Vi kunne ikke ta med våre 3 katter til Norge, derfor erstatter leker midlertidig katter for meg.

SLUTTNOTER

- 1) <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsokere-fra-ukraina-i-2022/>, per 21. September 2023.
- 2) <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsokere-fra-ukraina-i-2022/>, per 21. September 2023.
- 3) <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-etter-statsborgerskap-og-maned-2015/>
- 4) CRC/C/GC/12, 20. juli 2009
- 5) <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/midlertidig-kollektiv-beskyttelse-for-ukrainske-flyktninger/id2903930/>
- 6) <https://www.udiregelverk.no/rettskilder/udi-retningslinjer/udi-2010-081/udi-2010-081v6/udi-2010-081v6-1/>
- 7) <https://www.udi.no/asylmottak/jobber-i-en-kommune/midlertidig-alternativ-mottaksplass-for-personer-fra-ukraina/>
- 8) <https://www.imdi.no/ukraina/informasjon-til-kommunene-om-bosetting-av-ukrainske-flyktninger/>
- 9) IMDI, 2023: <https://www.imdi.no/planlegging-og-bosetting/slik-bosettes-flyktninger/visuell-framstilling-av-bosettings-prosessene/#avtalt-selvbosetting>
- 10) [imdi.no/avtalt-selvbosetting](https://www.imdi.no/avtalt-selvbosetting).
- 11) <https://www.udiregelverk.no/rettskilder/udi-retningslinjer/udi-2010-081/udi-2010-081v6/udi-2010-081v6-1/>
- 12) <https://www.udi.no/aktuelt/alternativ-mottaksplassering-og-muligheten-til-a-bo-privat/>
- 13) <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/opplaring-ukrainske-barn-unge/>
- 14) Opplæringsloven § 2-1
- 15) Opplæringsloven § 2-8
- 16) <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nyankomne-elever-skal-fa-et-fullverdige-opplaringstilbud-innen-tre-maneder/id2918650/>
- 17) <https://www.udi.no/asylmottak/jobber-i-en-kommune/midlertidig-alternativ-mottaksplass-for-personer-fra-ukraina/>
- 18) Redd Barna (2021) *Trygghet på asylmottak*, Redd Barna (2017) tanker om retur, Redd Barna (2013) Først og fremst barn
- 19) <https://www.ba.no/ukrainere-far-reise-gratis-afghanske-khair-15-ma-betale-selv-harreisende-forskjellsbehandling/s/5-8-2107091> og <https://www.nrk.no/ytring/norge-lager-klasseskilte-blant-flyktningene-1.16113357>
- 20) UN General Assembly, *Convention on the Rights of the Child*, 20 November 1989, United Nations, Treaty Series, vol. 1577, p. 3, available at: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b38f0.html>
- 21) Grunnloven, 1814
- 22) Spaas, C., Verelst, A., Devlieger, I., Aalto, S., Andersen, A. J., Durbeej, N., Hilden, P. K., Kankaanpää, R., Primdahl, N. L., Opaas, M., Osman, F., Peltonen, K., Sarkadi, A., Skovdal, M., Jervelund, S. S., Soye, E., Watters, C., Derluyn, I., Colpin, H., & De Haene, L. (2022). *Mental Health of Refugee and Non-refugee Migrant Young People in European Secondary Education: The Role of Family Separation, Daily Material Stress and Perceived Discrimination in Resettlement*. *J Youth Adolesc*, 51(5), 848-870. <https://doi.org/10.1007/s10964-021-01515-y>
- 23) Redd Barna (2022) *Vi må være trygge for å fortelle*, Lidén, Hilde, Schultz, Jessica, Paasche, Erlend, Wessmann, Helene (2021). *Vulnerable Protection Seekers in Norway: Regulations, Practices, and Challenges*. Oslo: ISF Cecilia Dinardi, Birgit Lie, Nora Sveaass og Nerina Weiss (2021). *Torturutsatte i den norske asylprosessen En utredning av Norges forpliktelser, og anbefalinger til praksis*. Oslo: Fafo
- 24) <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nyankomne-elever-skal-fa-opplaring-sa-raskt-som-mulig/id2907403/>
- 25) Mathisen, Tina (2020): «Vi er med hverandre fordi vi er utlendinger»: Om (re)produksjonen av kategoriene «utlending» og «norsk» i skolen, Redd Barna (2020): «Det viktigste er å bli norsk..?»
- 26) <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nyankomne-elever-skal-fa-et-fullverdige-opplaringstilbud-innen-tre-maneder/id2918650/>
- 27) <http://www.ungdata.no/Nyheter/Ungdom-og-idrett-i-Norge>
- 28) <https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/2022/04/25/ukrainske-flyktninger-drar-til-fattighuset-for-a-fa-nok-mat/>
- 29) <https://www.dagbladet.no/nyheter/marina-49-fikk-ingen-penger/76011779>
- 30) UDI 2008-035V1 (udiregelverk.no)
- 31) Redd Barna (2021) *Trygghet på Asylmottak* https://www.reddbarna.no/content/uploads/2021/01/ReddBarna_Trygghet_paa_mottak.pdf

ikke var

Redd Barna

reddbarna.no